

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

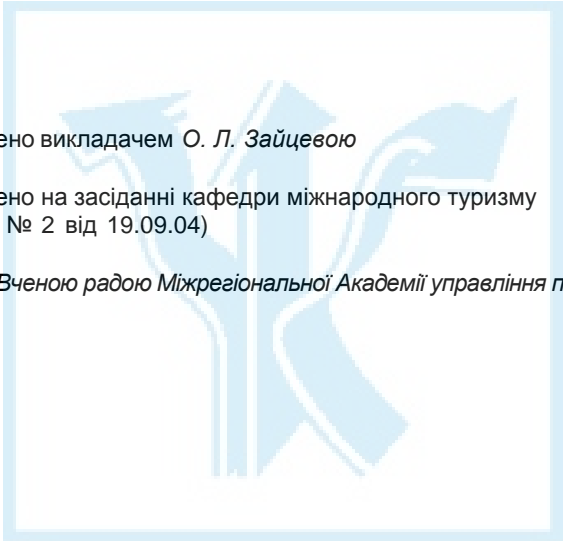
**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни**

“ЕКСКУРСОЗНАВСТВО ”

**(для бакалаврів
спеціальності “Фізичне виховання”)**

МАУП

Київ 2005

Підготовлено викладачем *О. Л. Зайцевою*

Затверджено на засіданні кафедри міжнародного туризму
(протокол № 2 від 19.09.04)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Зайцева О. Л. Навчальна програма дисципліни “Екскурсознавство”
(для бакалаврів спеціальності “Фізичне виховання”). — К.: МАУП, 2005. —
12 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, навчально-тематичний план, програмний матеріал до вивчення дисципліни “Екскурсоведення”, контрольні питання, а також список рекомендованої літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2005

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Екскурсійна діяльність — важливий розділ культурно-просвітницької роботи серед населення. Як активний засіб пізнання світу екскурсії розширюють культурно-технічний світогляд широких мас населення, розвивають естетичний смак, формують всебічно та гармонійно розвинені особистості, сприяють дбайливому ставленню до суспільного багатства країни.

Екскурсії ознайомлюють з пам'ятками природи, історії та культури, традиціями та звичаями народу, досягненнями національної науки тощо.

Сучасний туристичний ринок потребує нового підходу до організації екскурсійної діяльності як до одного з основних туристичних продуктів. Туроператори, які створюють екскурсійний продукт, повинні мати свою оригінальну марку, враховувати споживчий попит та диференціацію обслуговування. Розроблення нових маршрутів сприяє появі нових екскурсійних об'єктів, різноманітних продуктів.

Формування кадрів туристсько-екскурсійних організацій — це процес відтворення та виховання таких кваліфікованих працівників, які б в максимальному ступені відповідали вимогам, що висуваються до технології обслуговування туристів та екскурсантів. Важливу роль при цьому відіграє підготовка екскурсоводів та якісна розробка самої екскурсії, засвоєння методики і техніки її проведення.

Мета курсу “Екскурсознавство” — ознайомити студентів з основами екскурсійної теорії, яка визначає сутність екскурсій, формулює закономірності і особливості екскурсій, а також ознайомлює з екскурсійною методикою, яка є сукупністю чітких правил і вимог, що висуваються до екскурсій як сума методичних прийомів підготовки та проведення екскурсій.

Предметом вивчення дисципліни “Екскурсознавство” є цілеспрямоване вивчення, систематизація, формулювання та застосування на практиці методів і засобів навчання та виховання, а також методичних прийомів, за допомогою яких здійснюється екскурсійна діяльність.

Завданнями курсу “Екскурсознавство”, що мають бути вирішені у процесі викладання дисципліни, є:

- розкриття питань екскурсійної справи (теорії, методики та практики);
- визначення функцій, ознак та аспектів екскурсій, сутності і особливостей двох важливих елементів екскурсійного методу — показу та розповіді;
- визначення особливостей проведення різних видів екскурсій;
- розкриття диференційованого підходу до екскурсійного обслуговування.

Дисципліна викладається для студентів спеціальності “Фізичне виховання” спеціалізації “Менеджмент туристичної діяльності”.

Основними організаційними формами вивчення дисципліни “Екскурсоведення” є лекції, семінарські та практичні заняття, виконання індивідуальних завдань, самостійних робіт та контрольний залік.

Для засвоєння студентами програмного матеріалу передбачені індивідуальні завдання:

- підготовка рефератів;
- самостійна робота, що передбачає вивчення літературних навчальних джерел, періодичних видань;
- розробка екскурсії.

Вивчаючи дисципліну, студенти повинні

знати:

- основні положення екскурсійної теорії;
- технологію підготовки нової екскурсії;
- методику проведення екскурсій;
- техніку проведення екскурсій.

уміти:

- оперувати основними поняттями з екскурсоведення;
- розробляти і проводити екскурсії;
- аналізувати результати екскурсії.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
вивчення дисципліни

“ЕКСКУРСОЗНАВСТВО”

№ пор.	Назва теми
1	Екскурсія, її сутність
2	Екскурсійна методика: технологія підготовки нової екскурсії
3	Екскурсійна методика проведення екскурсії
4	Екскурсійна методика: техніка проведення екскурсії
5	Особливості проведення різних видів екскурсій та контроль за якістю екскурсії
6	Професійна майстерність екскурсовода

ПРОГРАМНИЙ МАТЕРІАЛ
до вивчення дисципліни

“ЕКСКУРСОЗНАВСТВО”

Тема 1. Екскурсія, її сутність

Історія та сучасний стан екскурсійної справи в Україні. Правові аспекти екскурсійної діяльності.

Предмет і завдання курсу “Екскурсознавство”. Місце і роль курсу в системі підготовки фахівців з туризму. Наукова, навчальна та методична література.

Екскурсознавство як наука.

Поняття екскурсії. Функції та ознаки екскурсії.

Екскурсійний метод пізнання. Показ і розповідь в екскурсії, види та особливості, їх поєднання. Шляхи вдосконалення екскурсійної методики. Вимоги екскурсійної методики.

Екскурсія як педагогічний процес. Компоненти педагогічної діяльності екскурсовода.

Класифікація екскурсій: за змістом, складом та кількістю учасників, місцем проведення, формою проведення, способом пересування.

Тематика та зміст екскурсій. Розвиток тематики екскурсії залежно від екскурсійних можливостей краю. Наявність та характер екскурсійних об'єктів.

Література [2–5; 8; 9; 13–16; 18–22]

Тема 2. Екскурсійна методика: технологія підготовки нової екскурсії

Організація і зміст процесу розробки нової екскурсії. Творча група, її склад.

Основні етапи підготовки нової екскурсії. Визначення мети та завдань екскурсії. Вибір теми. Відбір літератури та складання бібліографії. Пошуки інших джерел екскурсійного матеріалу: літературних, архівних, статистичних тощо. Відбір та вивчення екскурсійних об'єктів: види, класифікація об'єктів, критерії оцінки об'єктів. Складання картки об'єкта. Складання маршруту екскурсії. Об'їзд (обхід) маршруту. Підготовка контрольного тексту екскурсії. Комплектування "портфеля екскурсовода". Відбір методичних прийомів проведення екскурсії. Визначення техніки проведення екскурсії. Складання методичної розробки.

Індивідуальний текст екскурсії, його особливості. Структура тексту.

Література [2; 3; 5; 10; 11; 18]

Тема 3. Екскурсійна методика проведення екскурсії

Методичні прийоми в екскурсії як засіб дій екскурсовода. Класифікація методичних прийомів.

Методичні прийоми показу: попереднього огляду, панорамного показу, зорової реконструкції, зорового монтажу, локалізації подій, абстрагування, зорового порівняння, інтеграції, зорової аналогії, перенесення уваги.

Методичний прийом руху.

Методичні прийоми розповіді: екскурсійної довідки, опису, характеристики, пояснення, коментування, репортажу, цитування, запитань — відповідей, посилання на очевидців, завдань, новизни матеріалу, літературного монтажу, співучасті, дискусійної ситуації, зіткнення суперечливих версій, персоналізації, проблемної ситуації, відступу, індукції, дедукції тощо.

Особливі методичні прийоми.

Прийом демонстрації наочності.
Засвоєння екскурсоводом методичних прийомів.

Література [2; 5–7; 10; 11; 17; 18; 21]

Тема 4. Екскурсійна методика: техніка проведення екскурсії

Вимоги до техніки ведення екскурсії. Знайомство екскурсовода з групою. Вихід екскурсантів з транспорту. Розміщення групи біля об'єкта. Переміщення екскурсантів. Повернення екскурсантів до транспорту. Місце екскурсовода (у транспорті, біля об'єкту, під час переміщення групи). Контроль за часом. Техніка проведення розповіді під час руху транспорту. Відповіді на питання екскурсантів. Паузи в екскурсії. “Портфель екскурсовода”, техніка використання.

Література [2; 5; 7; 10; 11; 18]

Тема 5. Особливості проведення різних видів екскурсій та контроль за якістю екскурсії

Характерні особливості проведення міських (пішохідних і з використанням транспорту), замських, музейних, виробничих, комплексних екскурсій.

Особливості проведення екскурсій за різною тематикою: історичною, архітектурною, літературною, мистецтвознавчою, природознавчою та ін.

Диференційний підхід до екскурсійного обслуговування. Суть. Основа та принцип диференційного підходу. Соціально-демографічні, соціально-професійні основи та соціально-психологічні фактори диференціації. Формування різних груп екскурсантів.

Особливості підготовки та проведення екскурсій для дітей, молоді, для місцевого населення, туристів, окремих учасників.

Прослуховування екскурсії. Методика прослуховування. Основні критерії оцінки екскурсії. Методика розбору екскурсії. Аналіз карток прослуховування. Рецензування методичної документації екскурсії.

Література [5; 10]

Тема 6. Професійна майстерність екскурсовода

Поняття “професійна майстерність екскурсовода”. Вимоги до екскурсовода, його права та обов’язки. Особистість екскурсовода. Вміння та навички екскурсовода, їх формування. Мова екскурсовода. Шляхи підвищення кваліфікації екскурсовода.

Література [1; 5; 6; 12; 13; 17; 18]

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Суть поняття “екскурсія”.
2. Значення теорії в розвитку екскурсійної справи.
3. Екскурсія як вид діяльності.
4. Екскурсія як форма спілкування.
5. Екскурсійний метод, його значення і мета.
6. Особливості екскурсії.
7. Екскурсія як педагогічний процес.
8. Компоненти педагогічної діяльності екскурсовода.
9. Формування навичок у екскурсантів.
10. Роль психології в екскурсійному процесі.
11. Асоціації в екскурсіях.
12. Увага на екскурсіях.
13. Уява на екскурсіях.
14. Роль логіки у підвищенні ефективності екскурсій.
15. Класифікація екскурсій.
16. Класифікація екскурсій за формою проведення.
17. Класифікація екскурсій за змістом.
18. Класифікація екскурсій за способом пересування.
19. Класифікація екскурсій за кількістю учасників.
20. Види літературних екскурсій.
21. Характеристика тематичних екскурсій.
22. Фактори, від яких залежить розвиток тематики екскурсій.
23. Тематика екскурсій як сукупність тем.
24. Що таке композиція екскурсії, провідна підтема?
25. Показ як основний елемент екскурсії. Сутність показу.
26. Послідовність показу. Ступені та види показу.
27. Особливості показу в екскурсії.

28. Показ як реалізація принципу наочності.
29. Сутність розповіді. Основні вимоги до розповіді.
30. Завдання розповіді на екскурсії.
31. Поєднання показу та розповіді на екскурсії.
32. Назвіть п'ять рівнів процесу становлення екскурсії, дайте характеристику цим рівням.
33. Вимоги екскурсійної методики.
34. Шляхи вдосконалення екскурсійної методики.
35. Три основних ступеня підготовки нової екскурсії, їх стисла характеристика.
36. Основні етапи підготовки екскурсії.
37. Принципи відбору екскурсійних об'єктів.
38. Показники оцінки об'єктів.
39. Що таке "картка об'єкта"
40. Поняття "маршрут екскурсії", варіанти побудови маршрутів.
41. Перелік основних документів, необхідних для проведення екскурсії.
42. Що входить до "портфеля екскурсовода"?
43. Індивідуальний текст екскурсії, його особливості.
44. Поняття "методичний прийом", його призначення.
45. Класифікація методичних прийомів.
46. Прийоми показу, їх характеристика.
47. Прийоми розповіді, їх характеристика.
48. Рух як методичний прийом.
49. Вимоги до техніки про ведення екскурсії.
50. Організація роботи екскурсовода з групою.
51. Техніка використання "портфеля екскурсовода".
52. Темп пересування групи, його значення.
53. Контроль за якістю проведення екскурсії.
54. Методика розбору екскурсії.
55. Розкрийте поняття "професійна майстерність екскурсовода".
56. Особистість екскурсовода.
57. Уміння та навички екскурсовода.
58. Вимоги до мови екскурсовода.
59. Класифікація жестів, які використовуються в показі.
60. Шляхи підвищення майстерності екскурсовода.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Буяльский Б. А. Искусство выразительного чтения: Книга для учителя. — М.: Прсвещение, 1986.
2. Волков Ю. Ф. Введение в гостиничный и туристический бизнес. — Ростов н/Д: Феникс, 2003. — 352 с. — Сер. “Учебники, учебные пособия”.
3. ГОСТ 28618. 1-95. Туристско-экскурсионное обслуживание. Проектирование туристических услуг.
4. ГОСТ 28618. 3-95. Туристско-экскурсионное обслуживание. Требования по обеспечению безопасности туристов и экскурсантов.
5. Емельянов Б. В. Экскурсоведение: Учебник. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: Сов. спорт, 2002. — 216 с.
6. Емельянов Б. В. Профессиональное мастерство экскурсовода: Учеб. пособие. — М.: ЦРИБ “Турист”, 1986.
7. Использование памятников истории и культуры в экскурсиях: Метод. рек. — М.: ЦРИБ “Турист”, 1976. — 48 с.
8. Контроль за качеством экскурсий: Методические рекомендации. — М.: ЦРИБ “Турист”, 1985. — 72 с.
9. Концептуальні засади організації екскурсійної діяльності в Україні. Додаток до наказу Державного департаменту туризму №32 від 15.01.02.
10. Методика подготовки и проведения экскурсии: Учеб. пособие. — М.: ЦРИБ “Турист”, 1980.
11. Организация туризма: Учеб. пособие / А. П. Дурович, Н. И. Кабушкин, Т. М. Сергеева и др. / Под общ. ред. Н. И. Кабушкина и др. — Минск.: Новое знание, 2003. — 632 с.
12. Петрова А. Н. Сценическая речь: Учеб.-метод. пособие. — М.: Искусство, 1981.
13. Положення про атестацію екскурсійних працівників України.
14. Положення про Методичну раду Українського екскурсійно-методичного центру.
15. Положення про Український екскурсійно-методичний центр від 15.02.02.

16. *Про Концептуальні засади організації екскурсійної діяльності в Україні: Наказ Держкомітету молодіжної політики, спорту і туризму в Україні № 30 від 15.01.02.*
17. *Психология и этика делового общения: Учебник для вузов / Под ред. В. Н. Лавриненко. — 4-е изд., перераб. и доп. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. — 415 с.*
18. *Сичинава В. А. Экскурсионная работа: Пособие для учителей. — М.: Просвещение, 1981.*
19. *Соколова М. В. История туризма: Учеб. пособие. — М.: Мастерство, 2002. — 352 с.*
20. *Федорченко В. К., Дьорова Т. А. Історія туризму в Україні: Навч. посіб. / Передм. В. А. Смолія. — К.: Вища шк., 2002. — 195 с.*
21. *Федорченко В. К., Мініч І. М. Туристський словник-довідник: Навч. посіб. — К.: Дніпро, 2000. — 160 с.*
22. *Элементы логики в экскурсиях: Метод. рек. — М.: ЦРИБ “Турист”, 1982.*

МАУП

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Навчально-тематичний план вивчення дисципліни “Екскурсоведення”	5
Програмний матеріал до вивчення дисципліни “Екскурсоведення”	5
Контрольні питання	8
Список рекомендованої літератури	10

Відповідальний за випуск *Н. В. Медведєва*
Редактор *О. Б. Лисицька*
Комп'ютерне верстання *Т. В. Кулік*

МАУП
Зам. № ВКЦ-2074

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП